Låt nu $\mathcal{R}^2$ beteckna relationen $\mathcal{R} \circ \mathcal{R}$ och, mer allmänt, låt $\mathcal{R}^n$ beteckna relationen $\mathcal{R} \circ \mathcal{R} \circ \cdots \circ \mathcal{R}$ (n gånger). Om vi låter $\mathcal{A}$ vara relationen som är unionen av relationerna $\mathcal{R}, \mathcal{R}^2, \mathcal{R}^3, \ldots$, där $x\mathcal{R}y$ betyder "x är barn till y," då betyder $x\mathcal{A}y$ att x är avkomma till y.

Definition 18 Låt $\mathcal{R}$ vara en relation på mängden M. Det *transitiva höljet till* $\mathcal{R}$ är relationen (på M) som definieras av $T(\mathcal{R}) = \bigcup_{n \geq 1} \mathcal{R}^n = \mathcal{R} \cup \mathcal{R}^2 \cup \mathcal{R}^3 \cup \cdots$.

Att det kallas transitivt hölje beror på att $T(\mathcal{R})$ är den minsta relation som är transitiv och innehåller $\mathcal{R}$. I stencilen *Kantmatriser och vägmatriser* förklaras detta i princip, fast där behandlas frågan bara för kanter och vägar i en graf. Börjar vi med en graf som representerar en relation borde sambandet mellan relationens transitiva hölje och vägmatrisen för grafen bli förståelig. Nämligen, när en relation $\mathcal{R}$ beskrivs med en riktad graf G motsvarar varje par i relationen en riktad kant i grafen. Det transitiva höljet är då relationen vars par motsvarar noder x, y i G för vilka det finns en riktad *väg* från x till y. I synnerhet består relationen $\mathcal{R}^k$ av de par (x, y) för vilka det finns en väg av längd k från x till y.

Att en mängd är minst bland en (möjligtvis oändlig) samling mängder betyder här att den är en delmängd till alla mängder i samlingen.

En tänkbar tillämpning är följande. Antag att vi har ett datorprogram med ett stort antal underrutiner och vi vill veta vilka rutiner som är beroende av vilka andra. En rutin R är beroende av en annan rutin S om R anropar S, men även om det finns en kedja av anrop från R, via andra rutiner, till S. Om vi låter $\mathcal{A}$ vara relationen "anropar," så $R\mathcal{A}S$ betyder att R anropar S, då är det transitiva höljet $T(\mathcal{A})$ till $\mathcal{A}$ precis relationen "beroende av." Om nu M är matrisen för $\mathcal{A}$, då ges matrisen för $T(\mathcal{A})$ av

$$M_T = M \oplus M^2 \oplus \cdots \oplus M^n,$$

där n är antalet rutiner i programmet och $\oplus$ betecknar boolesk addition (elementvis). Vi kan även se i M_T om det finns någon rekursion i rutinerna, det vill säga om en rutin är beroende av sig själv. Hur?

Varför räcker det med M^n?

Definition 19 *Om x och y är element i ett gitter så att $x \leq y$ och så att det inte finns något z skilt från x och y så att $x \leq z \leq y$, då säger vi att y* täcker *x, vilket betecknas $x \lessdot y$.*

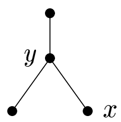

y täcker x

I Hassediagrammet betyder detta att y ligger strax ovanför x.

Definition 20 Ett (ändligt) gitter G är *graderat* om det för varje $x \in G$ gäller att varje *kedja* $\hat{0} \lessdot x_1 \lessdot x_2 \lessdot \cdots \lessdot x$ har samma längd. I så fall är *rangen* av x lika med längden (antal element minus ett) av en sådan kedja.

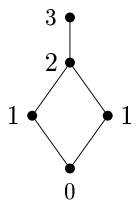

Rang

Rangen av ett element x är alltså längden av varje uppåtgående väg längs kanter i Hassediagrammet från $\hat{0}$ till x.

Definition 21 Låt G och H vara två gitter. En *(gitter)homomorfi från G till H* är en funktion $\phi : G \longrightarrow H$ så att

(i) $\phi(x \vee y) = \phi(x) \vee \phi(y)$, och

(ii) $\phi(x \wedge y) = \phi(x) \wedge \phi(y)$

för alla $x, y \in G$. Om ϕ dessutom är bijektiv då är ϕ en *isomorfi.*

En homomorfi bevarar i någon mån gitterstrukturen i G, d v s att ϕ avbildar G på något *delgitter* av H (ett delgitter är en delmängd M i ett gitter H så att M är ett gitter med avseende på relationen i H). Om ϕ är injektiv (inga två element i G skickas till samma element i H), då avbildas G på en "kopia" av sig självt i H. Om ϕ är en isomorfi, då är G och H "identiska" i någon mening. I synnerhet är deras Hassediagram identiska (bortsett från namnen på elementen).

Låt S_{12} vara delbarhetsgittret av alla delare till 12 och låt B_2 vara delmängdsalgebran på mängden $\{a, b\}$. Definiera funktionerna $\phi : S_{12} \longrightarrow B_2$ och $\psi : B_2 \longrightarrow S_{12}$ så här:

$$\phi(1) = \emptyset, \quad \phi(2) = \{b\}, \quad \phi(3) = \{a\}, \quad \phi(6) = \{a, b\}, \quad \phi(4) = \{b\}, \quad \phi(12) = \{a, b\},$$

$$\psi(\emptyset) = 1, \quad \psi(\{a\}) = 3, \quad \psi(\{b\}) = 2, \quad \psi(\{a, b\}) = 6.$$

Båda är homomorfier. Vi ser exempelvis att $\phi(3 \vee 4) = \phi(12) = \{a, b\} = \{a\} \vee \{b\} = \phi(3) \vee \phi(4)$. Om vi studerar Hassediagrammen för dessa gitter kan vi se på ett "grafiskt" sätt hur ϕ och ψ verkar.

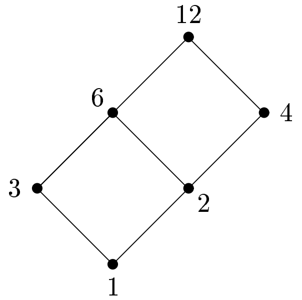

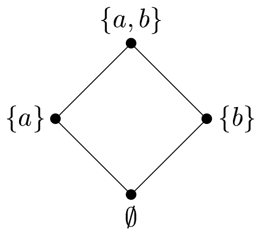

Sats 22 *Låt $\phi : G \longrightarrow H$ vara en gitterhomomorfi. Då är $\phi(G) = \{\phi(x) \mid x \in G\}$ ett delgitter till H.*

I exemplet ovan syns till exempel att $\psi(B_2)$ består av den "nedre kvadraten" i S_{12}, vilken är ett gitter, nämligen gittret S_6. Definierar vi ψ som en funktion från B_2 till S_6, men låter dess värden vara som ovan, då blir ψ en isomorfi.

Se Definition 14

Definition 23 (Alternativ definition av Boolesk algebra) En *boolesk algebra* är en mängd M tillsammans med två associativa binära operationer, $\cdot$ och $+$, en unär operation, $\overline{}$, och två element $\hat{0}$ och $\hat{1}$, som uppfyller följande villkor för alla element $x, y, z \in M$:

1. $x \cdot y = y \cdot x, \qquad x + y = y + x,$
2. $x \cdot (y + z) = (x \cdot y) + (x \cdot z), \qquad x + (y \cdot z) = (x + y) \cdot (x + z),$
3. $x \cdot \hat{1} = x, \qquad x + \hat{0} = x,$
4. $x \cdot \overline{x} = \hat{0}, \qquad x + \overline{x} = \hat{1}.$

Vi visar nu att denna definition ger upphov till en partiell ordning. Denna partiella ordning är naturligtvis just en Boolesk algebra, men att visa att Definitionerna 14 och 23 är *ekvivalenta* — d v s att båda definierar samma mängd av partiella ordningar — kräver mer arbete.

Sats 24 *Låt M vara en mängd med operationer som i Definition 23. Definiera relationen $\leq$ på M genom*

$$x \leq y \iff x \cdot y = x.$$

Då är $\leq$ en partiell ordning på M.

Bevis: Eftersom $x \cdot x = x$ (enligt hemuppgift!) har vi $x \leq x$, så $\leq$ är reflexiv.

Vidare har vi att om $x \leq y$ och $y \leq x$ då är $x \cdot y = x$ och $y \cdot x = y$, men $x \cdot y = y \cdot x$, vilket medför att $x = y$, så $\leq$ är antisymmetrisk.

Antag att $x \leq y$ och $y \leq z$. Då är $x \cdot y = x$ och $y \cdot z = y$, så $x \cdot z = (x \cdot y) \cdot z = x \cdot (y \cdot z) = x \cdot y = x$, vilket betyder att $x \leq z$ och därmed att $\leq$ är transitiv. $\square$

I det som följer kommer vi att använda $\cdot$ istället för $\wedge$ och $+$ istället för $\vee$ för att beteckna de binära operationerna i en Boolesk algebra.

Definition 25 Låt B och C vara två Booleska algebror. En *boolesk homomorfi* är en funktion $\phi : B \longrightarrow C$ som uppfyller följande villkor för alla x, y i B:

(i) $\phi(x \cdot y) = \phi(x) \cdot \phi(y)$,

(ii) $\phi(x + y) = \phi(x) + \phi(y)$,

(iii) $\phi(\overline{x}) = \overline{\phi(x)}$,

(iv) $\phi(\hat{0}_B) = \hat{0}_C, \ \phi(\hat{1}_B) = \hat{1}_C$. (Här står $\hat{0}_B$ för $\hat{0}$-elementet i B etc.)

Om ϕ dessutom är bijektiv är ϕ en *Boolesk isomorfi.*

Observera att de första två villkoren i definitionen säger att ϕ är en gitterhomomorfi.

Låt nu S_{30} vara delbarhetsgittret för 30 och låt B_2 vara mängdalgebran för en mängd med två element. Deras respektive Hassediagram ser ut så här:

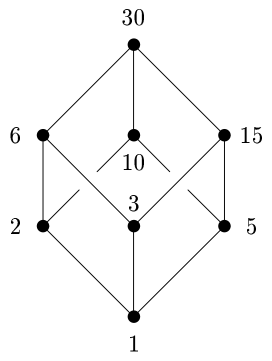

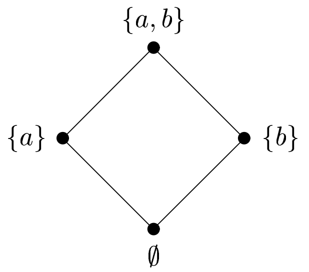

Definiera funktionen $\phi : S_{30} \longrightarrow B_2$ på följande sätt:

$$\phi(1) = \phi(3) = \emptyset, \qquad \phi(2) = \phi(6) = \{a\},$$
$$\phi(5) = \phi(15) = \{b\}, \qquad \phi(10) = \phi(30) = \{a, b\}.$$

Detta är en Boolesk homomorfi, vilket kan verifieras genom att kontrollera att $\phi(x \cdot y) = \phi(x) \cdot \phi(y)$ och $\phi(\overline{x}) = \overline{\phi(x)}$, för alla x, y i S_{30}. (Se Inlämningsuppgift 3). Exempelvis har vi att $\phi(3+5) = \phi(15) = \{b\} = \emptyset + \{b\} = \phi(3) + \phi(5)$ och $\phi(\overline{2}) = \phi(15) = \{b\} = \overline{\{a\}} = \overline{\phi(2)}$.

Att ϕ bevarar i någon utsträckning strukturen i S_{30} kan ses på olika sätt. Till exempel skulle vi kunna säga att ϕ ”kollapsar” den övre kvadraten i Hassediagrammet på den nedre och sedan skickar 2 till $\{a\}$, 5 till $\{b\}$ etc. Vi kan som sagt tänka oss att ϕ först ”projicerar” hela S_{30} på S_6 (som motsvaras av den nedre kvadraten) för att sedan byta varje tal mot en delmängd. Vi kan också säga att kollapsen motsvarar att vi delar bort 3 i de tal i S_{30} som är multiplar av 3.

Om man däremot tänker sig att S_{30} motsvarar delmängdsalgebran för mängden $\{a, b, c\}$, på så sätt att 2 motsvarar $\{a\}$, 5 motsvarar $\{b\}$ och 3 motsvarar $\{c\}$, då kan man säga att ϕ motsvarar det att man helt enkelt tar bort elementet c ur alla delmängderna.

Se Definition 19

Definition 26 En *atom* i ett gitter är ett element som täcker $\hat{0}$. En *koatom* är ett element som täcks av $\hat{1}$.

Vi ger nu en följd av satser som tillsammans har som konsekvens (Sats 30) att varje Boolesk algebra är isomorf med en delmängdsalgebra.

Sats 27

(i) Om x är en atom i en Boolesk algebra B, då gäller för alla $y \in B$ att $xy = \hat{0}$ eller $xy = x$.

(ii) Om x_1, x_2 är atomer i B och $x_1 \neq x_2$, då är $x_1 x_2 = 0$.

Sats 28 *Om $x_1, x_2, \ldots, x_n$ är alla atomerna i en Boolesk algebra B och $x \in B$ ett element så att $xx_i = \hat{0}$ för alla i, då är $x = \hat{0}$.*

Detta är uppenbart för delmängds-algebran

Sats 29 *Varje element i en Boolesk algebra kan skrivas på ett unikt sätt som summan av atomer (och som produkten av koatomer).*

Sats 30 *Varje Boolesk algebra är isomorf med delmängdsalgebran för någon mängd.*

Det följer av Sats 30 att en Boolesk algebra med n atomer har 2^n element. Av Sats 29, tillsammans med en av inlämningsuppgifterna, följer att en boolesk homomorfi bestäms fullständigt av sin verkan på atomerna (eller koatomerna).

Definition 31 Låt f vara en formel vars variabler är element i ett gitter eller Boolesk algebra. Den *duala formeln* till f är den formel man får genom att byta $\wedge$ mot $\vee$ och tvärtom, och $\hat{0}$ mot $\hat{1}$ och tvärtom.

Dualitetsprincipen: Låt f vara en formel som håller i alla gitter (Booleska algebror). Då håller dualen till f också i alla gitter (Booleska algebror).

Observera att vi i Definition 23 har varje likhet på två former, som är varandras dualer (där $+$ motsvarar $\vee$ och $\cdot$ motsvarar $\wedge$).

Det intuitiva beviset av Dualitetsprincipen består i att vända upp och ned på Hassediagrammen till alla gitter/Booleska algebror!